

УДК 339.9

Філіпенко А. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИКА МІЖНАРОДНОГО СПРИЯННЯ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКОВІ

Стаття присвячена політиці міжнародного сприяння економічному розвитку. У ній розглядаються передумови, принципи та механізми надання офіційної допомоги розвитку найбільш біднішим країнам світу. Особлива увага приділена аналізу Цілей тисячоліття розвитку та досягнутих на їх основі результатів. Чільне місце відведено міжнародним організаціям, що здійснюють політику сприяння розвитку.

Ключові слова: офіційна допомога розвитку, Цілі тисячоліття розвитку, найменш розвинуті країни.

Міжнародна економічна політика, одним із головних завдань якої є сприяння розвитку найбільш бідних країн світу, базується на трьох головних принципах: свобода, рівність та взаємовигідний обмін. Дані принципи сформульовані в різноманітних міжнародних документах. Їхнє концентроване вираження та найповніше розкриття знайшло відображення у прийнятій у травні 1974 р. на Спеціальній сесії Генеральної асамблеї ООН «Декларації про встановлення нового міжнародного економічного порядку (НМЕП)», (резолюція 3201) та відповідної Програми дій. У грудні 1974 р. на 29-й сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято Хартію економічних прав та обов'язків держав (резолюція 3281). І Декларація, і Хартія містять принципи, які повинні управляти економічними відносинами між державами. Дані принципи становлять також основу політики офіційної допомоги розвитку, водночас не вичерпуючи її змісту та різноманітних форм прояву. Засадничі принципи МЕП були суттєво доповнені іншими важливими документами, прийнятими в рамках ООН, її економічних підрозділів, на засіданнях Групи 7 (8), а потім Групи 20 найрозвинутіших та найвпливовіших держав світу. Окремі аспекти задекларованих принципів знаходять своє відображення в діяльності ГАТТ-СОТ, МВФ, Світового банку тощо. Реальна ж практика сучасних міжнародних економічних відносин засвідчує все ще існуючий величезний розрив між проголошеними принципами та їхнім втіленням у життя, про що свідчить соціально-економічний стан у найбільш бідних країнах світу.

Офіційна допомога розвитку (ОДР) є одним з каналів, спрямованих на надання сприяння економічному розвитку найменш розвинутих країн світу та на вирішення гострих соціальних проблем (голод, хвороби, неписьменність тощо). Станом на 2010 р. у світі від голоду страждало 925 млн. осіб. За частинами світу їх чисельність розподілялася так:

Розвинуті країни – 19 млн. (2.1%).

Близький Схід і Північна Африка – 37 млн. (4.0%).

Латинська Америка і Кариби – 53 млн. (5.7%).

Африка на південь від Сахари – 239 млн. (25.8%).

Азія і Тихоокеанський басейн – 578 млн. (62.5%).

У країнах, що розвиваються, кількість голодуючих становить 98% від сумарної кількості даної групи людей у світі. У Бангладеш, Китаї, Демократичній Республіці Конго, Ефіопії, Індії, Індонезії і Пакистані зосереджено 2/3 усіх голодуючих людей світу (40% із них проживають у Китаї та Індії). За даними ФАО, протягом останнього півстоліття питома вага голодуючих у загальній структурі населення світу поступово скорочується:

1969-1971 рр. – на 26%;

1990-1992 рр. – на 16%;

2005-2007 рр. – на 13%;

2010 р. – на 13,2%.

Питома вага людей, які живуть на менше ніж на \$1.25 на день, скоротилася з 43.1% в 1990 р. до 22.2% в 2008 р. Водночас остання фінансова криза негативно вплинула на процес скорочення бідності і в 2010 році навіть відбулося невелике зростання даного показника у порівнянні з 2007 роком.

Незважаючи на зазначений прогрес, мільйони людей на південь від Сахари, у Південній Азії залишаються в бідності, не мають доступу до освіти, охорони здоров'я, продуктивної зайнятості тощо.

Офіційна допомога розвитку займає одне з пріоритетних місць у політиці міжнародного сприяння розвитку. Вона була започаткована Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) з 1969 р. для визначення офіційної форми міжнародної допомоги країнам, що розвиваються. На початку передбачалося спрямовувати кошти тільки на довгостроковий розвиток найбідніших країн. Проте останнім часом галузь застосування ОДР розширена, вона містить інші види допомоги (наприклад, короткострокову гуманітарну допомогу та фінансування заходів, що мають на меті закріпити глобальні суспільні цінності).

Згідно з концепціями 70-х рр. ХХ ст., про перебудову міжнародних економічних відносин та встановлення нового економічного порядку, та з іншими документами, прийнятими міжнародним співтовариством, розвинуті індустріальні країни є основними донорами держав – одержувачів офіційної допомоги розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

**Чиста офіційна допомога розвитку з боку країн-членів
Комітету сприяння розвитку**

	млн. \$			Відсоток від ВВП		
	1992-1993 в серед- ньому	1997-1998 в серед- ньому	2008	1992-1993 в серед- ньому	1997-1998 в серед- ньому	2008
Австралія	984	1011	2954	0,36	0,27	0,32
Австрія	205	477	1714	0,11	0,23	0,43
Бельгія	840	823	2386	0,39	0,33	0,48
Канада	2457	1876	4785	0,46	0,32	0,32

Данія	1366	1670	2803	1,03	0,98	0,82
Фінляндія	499	388	1166	0,56	0,32	0,44
Франція	8093	6024	10908	0,63	0,41	0,39
Німеччина	7269	5719	13981	0,36	0,27	0,38
Греція	-	176	703	-	0,15	0,21
Ірландія	76	193	1328	0,18	0,30	0,59
Італія	3583	1772	4861	0,33	0,15	0,22
Японія	11205	9999	9579	0,28	0,24	0,19
Люксембург	44	103	415	0,31	0,60	0,97
Голландія	2639	2994	6993	0,84	0,80	0,80
Нова Зеландія	97	142	348	0,25	0,26	0,30
Норвегія	1144	1314	3963	1,09	0,86	0,88
Португалія	264	255	620	0,31	0,25	0,27
Іспанія	1411	1305	6867	0,27	0,24	0,45
Швеція	2114	1652	4732	1,01	0,75	0,98
Швейцарія	966	904	2038	0,39	0,33	0,42
Великобританія	3082	3648	11500	0,31	0,27	0,43
Сполучені Штати Америки	10916	7832	26842	0,17	0,09	0,19
В цілому	58318	50276	121483	0,31	0,23	0,31

Джерело: Development Co-operation Report 2010. –Paris, 2010, p. 180-181.

Таблиця 2

Головні одержувачі офіційної допомоги розвитку (2010 р.)
млн.дол.США

Країни з низькими доходами (менше 1005 дол. на душу населення)	29779,4
Країни з середніми доходами (1006-12275 дол. на душу населення)	41152,0
Країни з доходами нижчими від середніх (1006-3976 дол. на душу населення)	29587,9
Країни з доходами вищими від середніх (3976-12275 дол. на душу населення)	10377,3
Південна Азія і басейн Тихого океану	7875, 1
Європа й Центральна Азія	5556,1
Латинська Америка й Кариби	9201,1
Середній Схід і Північна Африка	8009,6
Південна Азія	12867,1
Африка на південь від Сахари	32263, 2

Джерело: World Development Indicators 2012. –Wash. D.C., 2012, p. 380.

Паризька декларація 2005 року сформулювала п'ять головних принципів партнерства щодо офіційної допомоги розвитку:

- країни, що розвиваються, розробляють власні стратегії розвитку,

удосконалюють свої інститути, протидіють корупції;

- країни-донори надають сприяння у відповідності з даними стратегіями та використовують місцеві системи;

- країни-донори координують свої дії, спрощують процедури, обмінюються інформацією з метою уникнення дублювання;

- країни, що розвиваються, та донори концентрують свої зусилля на виробництві та на визначенні результатів;

- донори та партнери з країн, що розвиваються, оцінюють загальні результати розвитку.

Зазначені принципи були розвинуті в документі, який отримав назву Порядок денний дій Аккри у 2008 р. (Accra Agenda for Action). Зокрема, донорами було наголошено на використанні національних систем країн-реципієнтів та на пріоритетному наданні програм допомоги громадському (державному) сектору; на сприянні реалізації провідних реформ в країнах, що розвиваються; на необхідності спільних оцінок щодо того, як використовуються надані кошти та ін.

Рис. 2. Зміст управління допомогою розвитку

У вересні 2000 р. на Саміті тисячоліття світові лідери сформулювали вісім цілей, яких світове співтовариство має досягти до 2015 р.:

- ліквідація крайнього голоду та бідності;

- забезпечення загальної початкової освіти;

- забезпечення рівності чоловіків і жінок;

- скорочення дитячої смертності;

- покращення охорони материнства;

- боротьба з ВІЛ/СНІДОМ, малярією та іншими хворобами;

- забезпечення екологічної стабільності;

- формування глобального партнерства з метою розвитку.

Економічна і Соціальна рада ООН (ЕКОСОР) є центральним форумом, на якому обговорюються міжнародні економічні та соціальні проблеми глобального й регіонального характеру, а також розробляються рекомендації щодо їхнього вирішення. ЕКОСОР здійснює дослідження та готує доповіді з широкого спектра міжнародних економічних, культурних й

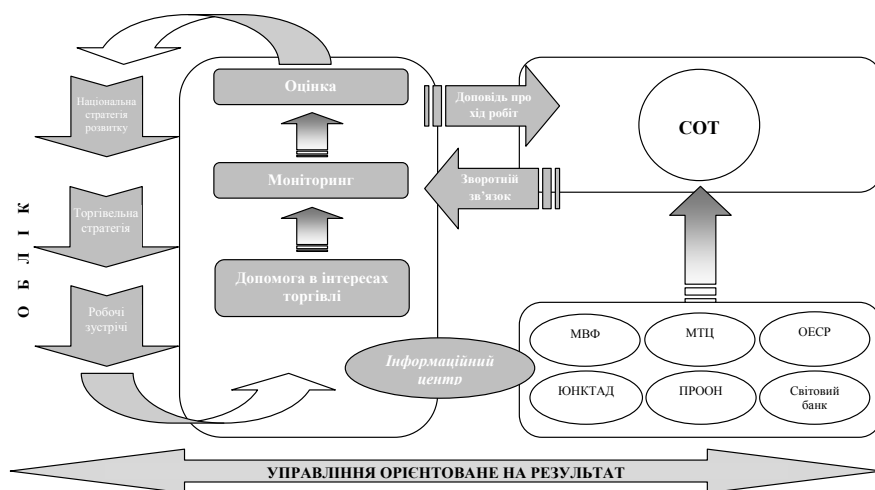
інших питань, координує діяльність відповідних установ та інститутів ООН, зокрема діяльність **Програми розвитку ООН (ПРООН)** – найбільшого міжнародного каналу для надання багатосторонньої технічної та передінвестиційної допомоги. ПРООН діє в понад 174 країнах і територіях, що розвиваються. Проекти ПРООН спрямовані на надання допомоги країнам, що розвиваються, з метою кращого використання ними свого економічного потенціалу, підвищення рівня життя населення, нарощування обсягів виробництва та сприяння екологічно безпечному розвитку світової економіки. Крім того, ПРООН відіграє роль каталізатора, здійснюючи сприяння в мобілізації необхідних капіталовкладень. За останні 25 років діяльність, яка фінансувалася ПРООН, стимулювала капіталовкладення обсягом майже 98 млрд. дол. із державних і приватних джерел.

У березні 2002 р. в м. Монтеррей (Мексика) відбулася міжнародна конференція «Фінансування для цілей розвитку» під егідою ПРООН, на якій обговорювалися проблеми збільшення фінансування для цілей розвитку. За підсумками роботи конференції було прийнято документ «Монтеррейський консенсус», основні положення якого включали такі положення: політика, можливості, ресурси, інституції, більша участь країн, що розвиваються, моніторинг і підвищення ефективності.

Політика: країни, що розвиваються, повинні мобілізувати внутрішні ресурси, залучати приватні інвестиції та ефективніше використовувати допомогу. Можливості: для всіх країн торгівля є ключовим ресурсом задля збільшення можливостей; збільшення доступу до ринків та ефективна участь країн, що розвиваються, у програмі розвитку «Доха» є підґрунтям того, що вигоди від глобалізації розповсюджуватимуться на всі країни. Ресурси: ефективна допомога має базуватися на здоровій політиці обох сторін (розвинуті країни забезпечують стабільне надходження фінансових та інших коштів; країни, що розвиваються, використовують зовнішні ресурси винятково в цілях розвитку). Інституції: посилення інституційної діяльності у напрямі здійснення програми фінансування для розвитку (ефективна мобілізація та використання внутрішніх ресурсів, створення сприятливішого інвестиційного клімату в країні, формування доступних для країн, що розвиваються, ринкових можливостей, удосконалення управління зовнішнім боргом тощо). Більша участь країн, що розвиваються, передбачає, що країни-реципієнти мають брати участь у всіх міжнародних рішеннях та дискусіях (йдеться про запровадження глобального економічного управління, яке забезпечувало б зв'язок і взаємодію міжнародної фінансової, монетарної та торговельної систем). Нарешті, моніторинг та підвищення ефективності означають концентрацію на результатах та систематичному підході при оцінці процесу надання допомоги.

Непересічне значення для економічного зростання та скорочення бідності має міжнародна торгівля. Дана проблема знайшла своє відображення на Уругвайському раунді переговорів в рамках ГАТТ. Невдовзі після підписання Мараккеської декларації (1994 р.), яка підвела підсумки переговорів, група африканських лідерів звернулася до міжнародного спів-

товариства щодо надання їм допомоги у розробці торговельної політики, участі в торговельних переговорах та в імплементації торговельних угод. У відповідь на це звернення СОТ, ЮНКТАД та Міжнародний торговельний центр створили Спільну інтегровану програму технічної допомоги (СПТД) африканським країнам з метою здійснення експертизи та надання сприяння у приєднанні їх до СОТ, інтеграції до нової багатосторонньої торговельної системи та отримання переваг у зростаючій глобалізації світових ринків. Міністерська конференція СОТ 1996 р. також визнала труднощі найменш розвинутих країн щодо інтеграції у світову економіку і вже наступного року члени СОТ схвалили ініціативу з підвищення торговельних можливостей цих країн, створивши Інтегровані рамки технічної допомоги в торгівлі найменш розвинутих країн (ІР). Дана програма була підтримана такими міжнародними організаціями, як МВФ, Міжнародний торговельний центр, ЮНКТАД, ПРООН, Світовий банк та СОТ.

МТЦ – Міжнародний торговельний центр

Рис. 4. Спільна інтегрована програма технічної допомоги.

У цьому зв'язку СОТ на міністерській конференції в Гонконгу в 2005 р. започаткувала програму Допомога в торгівлі, спрямовану на надання сприяння в торгівлі біднішим країнам. Дана програма включає в себе такі основні напрями:

- технічне сприяння: допомога країнам у розробці торговельних стратегій, у підвищенні ефективності переговорів та імплементації змін, що відбуваються в системі СОТ;
- сприяння в розбудові інфраструктури: будівництво портів, доріг, телекомунікацій, які пов'язують внутрішній та глобальний ринки;
- допомога у створенні виробничих потужностей: інвестування в промисловість та в сектори, де країна може диверсифікувати свої порівняльні переваги та отримати більше доданої вартості за рахунок експорту;

- удосконалення допомоги в контексті скорочення витрат та зниження тарифів. ОЕСР та СОТ здійснюють моніторинг щодо сприяння найменш розвинутих країнам у розвитку торгівлі, публікують раз на три роки глобальний огляд даної проблематики (Aid for Trade at a Glance).

Україна входить до групи країн з доходами, нижчими від середніх. За станом на 2010 р. по каналах офіційної допомоги розвитку нашою державою було отримано 545, 6 млн. дол. США, у тому числі від Європейського Союзу – 153 млн. дол., від США – 140, 2, від Японії – 53, 2 млн. дол. За умов прискореної модернізації економіки і суспільства, динамічного економічного зростання в нашій державі є всі передумови для переходу до групи країн із середніми доходами, що дозволить підвищити рівень добробуту громадян України.

Список літератури:

1. Африка и международный экономический порядок. В кн.: История человечества. Том VII. XX век. Пер. с англ. Гопала С. и Тихвинского С. Л. – Москва, 1995. – С. 90.
2. World Development Indicators 2012. – Washington D.C., 2012. – P. 2.
3. Development Co-operation Report 2010. – Paris, 2010. – P. 274.
4. Stijns J.-Ph. and other. Can we still Achieve the Millennium Development Goals? From Costs to Policies. – OECD, Paris, 2012. – P. 16.
5. Financing for Development. Implementing the Monterrey Consensus. – IMF. Publications, April 11, 2002.
6. Aid for Trade. Making it effective. – Paris, 2006. – P. 22-23.
7. Development Co-operation Report 2010. – P. 56.

Филипенко А. С.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ПОЛИТИКА МЕЖДУНАРОДНОГО СОДЕЙСТВИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РАЗВИТИЮ

Резюме

Статья посвящена политике международного содействия экономическому развитию. В ней рассматриваются предпосылки, принципы и механизмы оказания официальной помощи развитию беднейшим странам мира. Особое внимание уделено анализу Целей тысячелетия развития и достигнутых на их основе результатов. Видное место отведено международным организациям, осуществляющим политику содействия развитию.

Ключевые слова: официальная помощь развитию, Цели тысячелетия развития, наименее развитые страны.

Filipenko A. S.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

**THE POLICY OF INTERNATIONAL ASSISTANCE
TO ECONOMIC DEVELOPMENT**

Summary

The article is dedicated to policy of international assistance of economic development. It is considering prerequisites, principles and mechanisms of giving the official development assistance to less developed countries. The main place has been related of international organizations which are realizing the policy of development assistance.

Key words: official development assistance, the Millennium Development Goals, the least developed countries.